

Slätteryds byskola

*Dokumentation och utredning med anledning
av väckt fråga om byggnadsminnesförklaring*

2006-10-29

Inledning

Föreliggande utredning är gjord på beställning av Länsstyrelsen i Hallands län, Kulturmiljöenheten, med anledning av väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av Slätteryds byskola.

Uppmåtningsritningen som redovisas är gjord av Leif Wallmark 1994, på uppdrag av Länsstyrelsen som också förvarar originalet.

Tack till Unnaryds-Jälluntofta Hembygdsförening som varit behjälpliga under dokumentationsarbetet. Historiken är hämtad ur föreningens årsskrift där Sture Norlén 1993 i en artikel behandlat Slätteryds byskola.

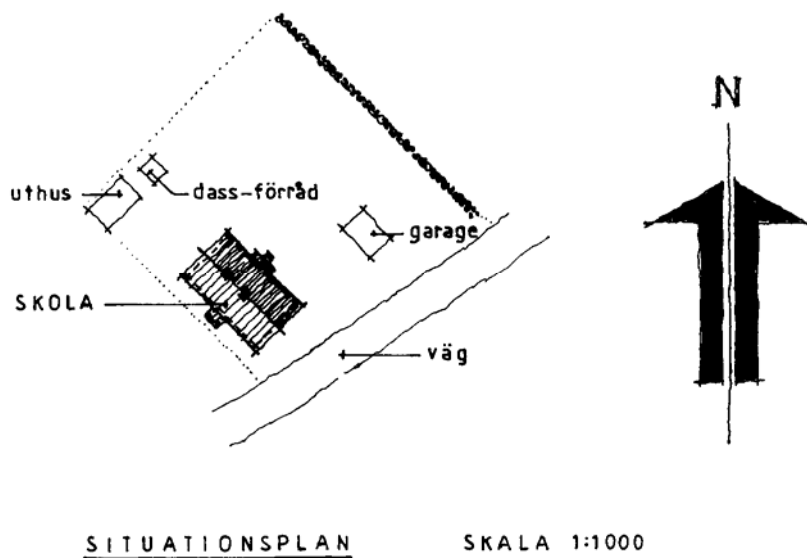
Historik

Slätteryds skola uppfördes 1913 i Unnaryds socken. På grund av församlingens vidsträckta yta hade man i början av seklet indelat de delar som låg mer än 5 km från kyrkbyn i sex skolrotar, där skolhus byggdes för varannandagsläsning: Hjälmsult, Sävsås, Slätteryd, Färda, Boda och Yås.

Efter centraliseringen av skolväsendet har dessa skolor övergått i enskild ägo, utom Slätteryds byskola som ägs av Unnaryd-Jälluntofta Hembygdsförening.

Skolorna uppfördes efter samma ritningar och bestod av en skolsal samt kapprum och en särskild ingång för barnen. Lärarinnans bostad bestod av vardagsrum och kök, tambur och kökskivist samt ett rum på andra våningen. Källare fanns under köket. Sedermera uppfördes en byggnad innehållande vedbod, samt så kallade hemlighus, ett för barnen och ett för lärarinnan. Någon brunn grävdes inte, utan vatten hämtades i den närbelägna granngården.

Skolan i Slätteryd lades ner 1954 när Centralskolan i Unnaryd togs i bruk. Hylte kommun överlämnade 1993 skolan till Unnaryd-Jälluntofta Hembygdsförening.

Beskrivning

Utvändigt

Tomten omgärdas i nordöst av en stenmur ingående i en gräns- eller hägnads-gårdsgård. I nordväst finns en vällagd terrassering. I sydöst går en väg och i sydväst gränsar tomten, utan markering, till en jordbruksfastighet.

Vid vägen i söder finns en rad med lönnar, i öster björk och lönn samt en tall och i väster en björk och en lönn.

Grund

Stora kvaderhuggna gnejsblock. Kvadratiska kattgluggar. Trappa i kvaderhuggen gnejs vid lärarbostadens trappa. Gjuten grund till inbyggd farstukvist barnens ingång. Källare under norra hörnet med fönster åt väster.

Väggar

Rödfärgad locklistpanel med bredder 17-27 cm. Locklist ca 25x45 mm.

Ingång från nordöst till bostaden och från väster till skolsalen. I öster glasad pardörr med småspröjsning. Farstukvist i blått av pärlspont med profilerade foder och bröstningslist. En bänk på var sida.

Ingång i nordvästra hörnet till lärarbostaden med utåtgående dörr med fasspontpanel.

Höga sexdelade vitmålade fönster med losholtz. Profilerade foder och profilerad droppnäsa på karmens understycke.

Tak

Tak av kvadratiska diagonalställda eternitplattor, med mönsterlagd bård vid takfot och gavlar.

Två tegelmurade profilerade skorstenar i nocken med plåtgarneringar.

Dasset med vedbod och tvättstugan.

Tvättstugan och dasset invändigt.

Tvättstuga

Grund

Tuktad gnejs, ca 3,10x2,60 m.

Väggar

Rödfärgad locklistpanel. Dörr i söder med liggande pärlspontpanel.

Tak

Trekupigt lertegel. Skorsten i form av ett cementrör.

Invändigt

Gulfärgad pärlspontpanel, bredd 75 mm, i tak och väggar. Gjutet cementgolv. Putsad murstock och tvättgryta.

Vedbod och dass

Grund

Tuktad gnejs.

Väggar

Rödfärgad locklistpanel på stolpverkskonstruktion. Grönfärgad stående pärlspont, bredd 120 mm, på dörrar till elevernas dass och spegeldörr med jalusitäckt fönster till lärardasset. Rödfärgad bräddörr till vedboden.

Tak

Gles brädpanel med spån och trekupigt lertegel.

Invändigt

Två tvåsitsiga dass och en ensitsig. Invändigt klädda med pärlspont. En vedbodsdel.

Garage

Grund

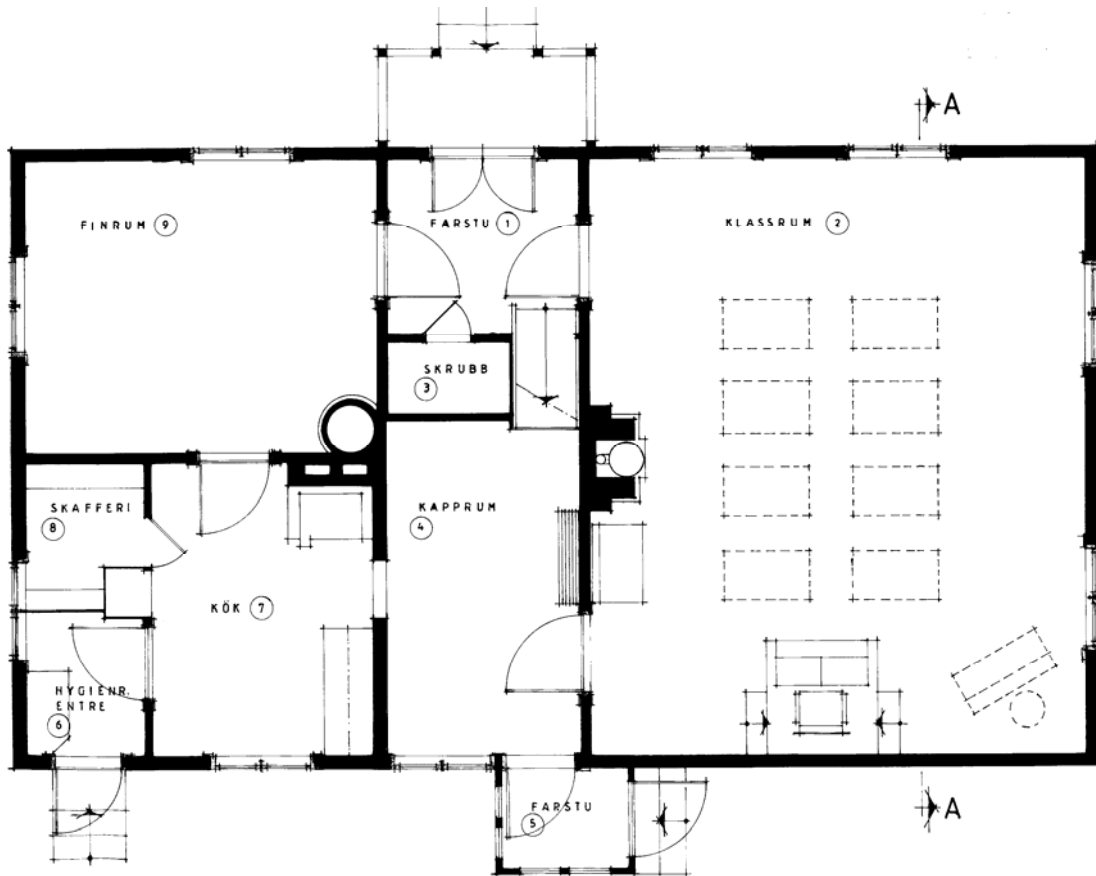
Låg sylstensgrund.

Väggar

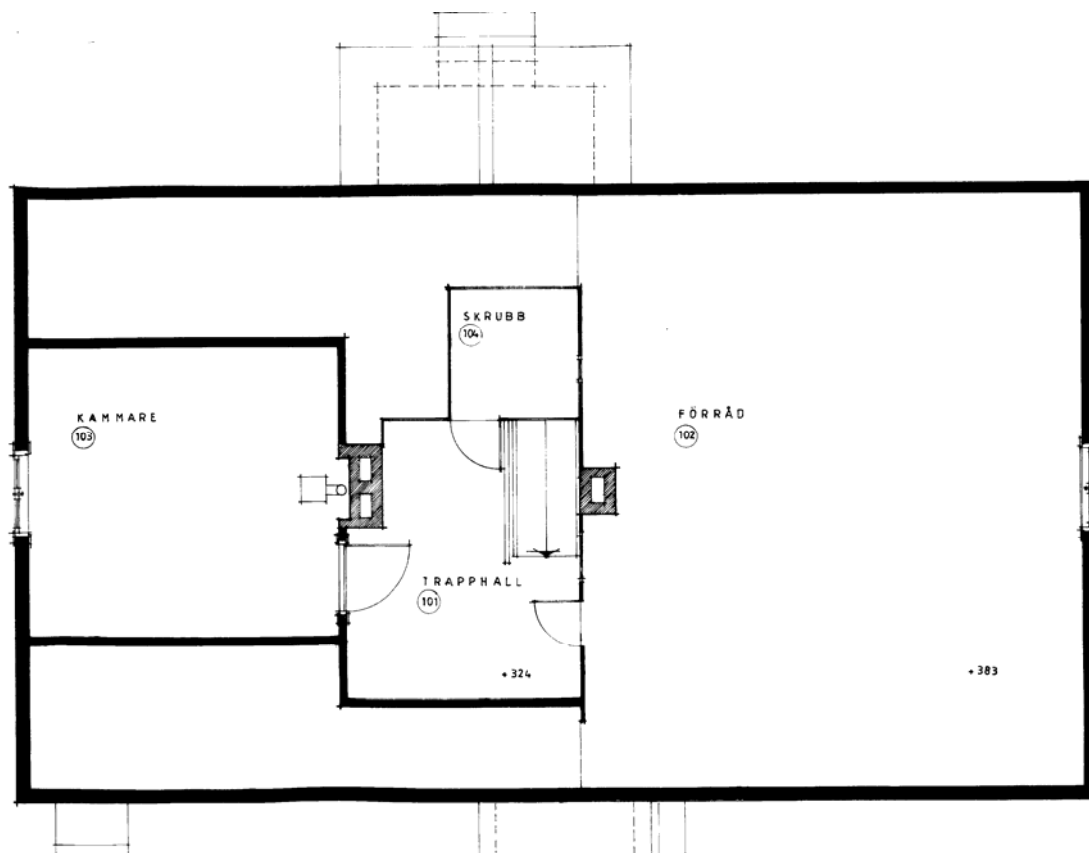
Rödfärgad locklistpanel, delvis med masonite. Tredelat fönster i öster och väster.
Tak: Spåntak med tvåkupiga betongpannor.

Invändigt

Grusgolv och förövrigt klätt med slät eternit.

Plan första våningen.

Plan andra våningen.

Invändigt

Skolsalen

Belägen i södra delen av huset i östvästlig riktning med katedern i väster. Traditionell skolinredning med dubbla bänkar i tre rader, orgel, planscher och ett älghuvud på väggen.

Golv

Spontat obehandlat skurgolv i trä med bredd ca 110 mm. Katedern står på ett ca 35 cm högt podium med dito golv. Podiet är klätt med pärlspont.

Väggar

Klädda med stående pärlspont, bredd 75 mm, med profilerad bröstningslist ca 1,35 m över golv. Profilerad sockel. Välbevarad färgsättning med beige och gröna nyanser.

Spegeldörrar med fyra fyllningar med profilerade foder.

Ursprungliga fönster med profilerade omfattningar.

I norr finns en hög rörspis med en järnkamin i en rundbågig nisch.

Tak

Vitgrå pärlspontpanel med enkel taklist med hålkäl. Takarmatur i form av två klot med opakt glas. Takhöjd 3,60 m.

Östra farstun

Golv

Obehandlat spontat trägolv.

Väggar

Stående pärlspont med bröstningslist, målat i beige och gröna nyanser. Sockel och dörrfoder bevarade. Trappan till andra våningen börjar i farstun.

Tak

Pärlspontpanel något bredare.

Garderob i farstun

Golv

Spontat trägolv, 75 mm brett.

Ny dörröppning med slät dörr upptagen till garderoben.

Väggar

Stående pärlspont i brunröd laserande kulör med bröstningslist.

Tak

Pärlspont

Rum i nordöst

Golv

Spontat brunförnissat trägolv med bredd ca 110 mm.

Väggar

Ytterväggarna klädda med sekundär tretex. Innerväggarna klädda med spikad papp. Ytskikt av ljus mönstertapet.

Dörrar foder och sockel bevarade men ommålade i senare tid i guldockra.

Vit rund jugendkakelugn i hörnet.

Tak

Pappspänt tak med strukturmålad ljus yta.

Kök

Golv

Brunfönrissat trägolv.

Väggar

Klädda med målat skivmaterial.

Bevarad sockel och dörrar med foder.

Inmurad järnspis. Murverket klätt med vitt kakel.

Skåpsinredning från mitten av 1900-talet.

Tak

Skivmaterial i ljusgrått med täcklistor över skarvarna.

Köksfarstu

Golv

Spontat trägolv, tidigare förnissat. Golvlucka till källaren.

Väggar

Stående gulmålad pärlspont och masonite.

Bevarade spegeldörrar med masonite på ytterdörren.

Tak

Vitmålad pärlspont. Taklist med hålkäl.

Matkällare i kvaderhuggen gnejs.

Skafferi

Golv

Linoleummatta på trägolv.

Väggar

Stående pärlspont, i gröngrått, med varierande bredder. Bevarad sockel och fönsterfoder.

Tak

Pärlspont med hålkällist.

Farstu för skolbarnen.

Inbyggd farstukvist.

Farstu för skolbarnen

Golv

Spontat trägolv med smalare bredd 75 mm, med varierande behandling, nu smutsat av färgspill.

Väggar

Stående pärlspont, skivmaterial och putsad murstock. Målat under senare tid i brunt, orange och vitt.

Bevarad bröstningslist och bevarad dörr mot skolsalen och inbyggd förstukvist.

Senare upptagen öppning mellan kök och farstu.

Tak

Pärlspont med hålkällist, målat under senare tid med kraftig flagnig som följd.

Inbyggd farstukvist i väster

Golv

Cementgolv med skrapgaller.

Väggar

Ljusbeige pärlspont och stående bräder. Småspröjsade fönster.

Grönmålad bevarad ytterdörr.

Tak

Pärlspont med hålkällist.

Trapphall på andra våningen.

Rum på andra våningen.

Trapphus

Golv

Obehandlat spontat trägolv.

Väggar

Stående pärlspont och skivmaterial.

Äldre dörr med fyra speglar och profilerade foder.

Vindsrum

Golv

Spontat trägolv i brunröd kulör.

Väggar

Täckta med grönmålad tretexskiva.

Bevaras sockel och dörrromfattning.

Täljstenskamin i nisch.

Tak

Vitt strukturmålat skivmaterial.

Vind

Obehandlat spontat trägolv.

Takstol med bilat timmer i sparrar och hanbjälke.

Byggnadsteknisk analys

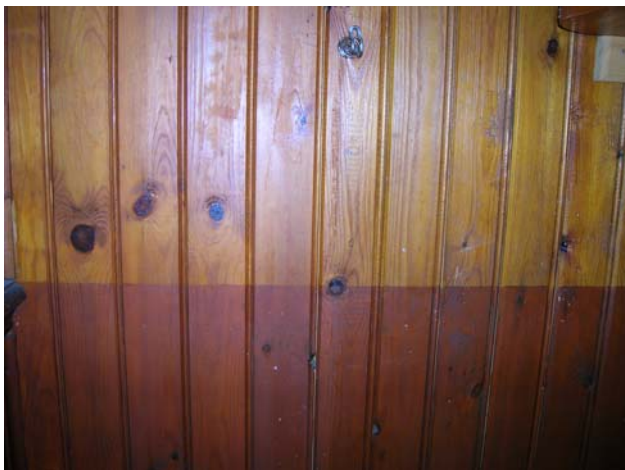
Byggnadens stomme är troligen uppförd av liggande plank. Ytterväggarna är inte synliga i första våningen men på vindsskrubbarna tycks det framgå att väggarna är av liggande plank. Huset har inte sjunket eller satt sig, vilket kan stämma väl med denna byggnadsteknik. Med tanke på att flera skolhus uppfördes vid samma tid kan tänkas att produktionen rationaliserats med förtillverkade stommar och snickerier.

Skolhuset är relativt enhetligt men vissa ändringar har skett genom åren. Den första kanske är när en farstuvist byggs in i sydväst vid barnens ingång.

Vid lärarinnans farstu i nordost har anordnats en garderob genom att en innervägg satts in i barnens farstu som på så vis blivit mindre. En genomgång mellan lärarinnans kök och barnens farstu har också upptagits.

Sannolikt har lärarinnans köksfarstu avdelats så att det nuvarande skafferiet har anordnats. Väggen är belägen mitt i ett fönster och golvlisten tycks inte vara ursprunglig.

Lärrarinnebostaden har genomgått en del andra smärre förändringar. Köket har fått ny skåpsinredning och skivmaterial har satts på väggar och tak.

Inne i garderoben som avdelats från barnens farstu kan man se den äldre färgsättningen.

I skolsalen kan man se att elledningar av samma äldre typ finns både med den yngre färgsättningen påmålad och omålad ditsatt efter.

En stor förändring av skolans invändiga färgsättning har skett sedan garderoben tillkom i lärarinnans farstu. I den kan en äldre färgsättning studeras med en undre vägghalva i rödbrun lasering och över den förnissade väggar och tak. Troligen har denna färgsättning varit genomgående i skolutrymmena.

Övergången till den nuvarande färgsättningen i gröna nyanser har skett under skoltiden och relativt tidigt. I skolsalen syns elledningar med äldre karaktär som är övermålade med grön färg, medan tillägg av ytterligare elledningar och uttag, också de med äldre karaktär, har gjorts som inte är övermålade.

Utvändigt utgör tillkomsten av garaget den enda tydliga förändringen av miljön, förutom den tillbyggda förstukvisten.

Kulturhistorisk värdering

Skolbyggnaden är relativt enhetlig och välbevarad sedan uppförandet. De förändringar som skett har huvudsakligen gjorts inom ramen för skolverksamheten som anpassningar till förändrade tider. Den har därför ett stort upplevelsevärde som representant för skolväsendets uppbyggande i en lantlig miljö under 1900-talet. Det pedagogiska värdet förstärks av den välbevarade interiören med sin inredning.

Skolplanscher, möblering och en välbevarad patina skapar en autentisk känsla av den sociala situationen för lärarinnan och skolbarnen i en lantlig miljö. De dubbla invändiga reglarna på dörren i vindskammaren vittnar om en lärarinnas utsatta situation i sin ensamhet.

Skolan har ett miljövärde där den är belägen i ett område med välbevarad bebyggelse som i hög grad speglar den tid i vilken skolan var i funktion.

Dörren till kammaren på andra våningen har dubbla invändiga reglar, vilket vittnar om en lärarinnas utsatta situation på landsbygden.

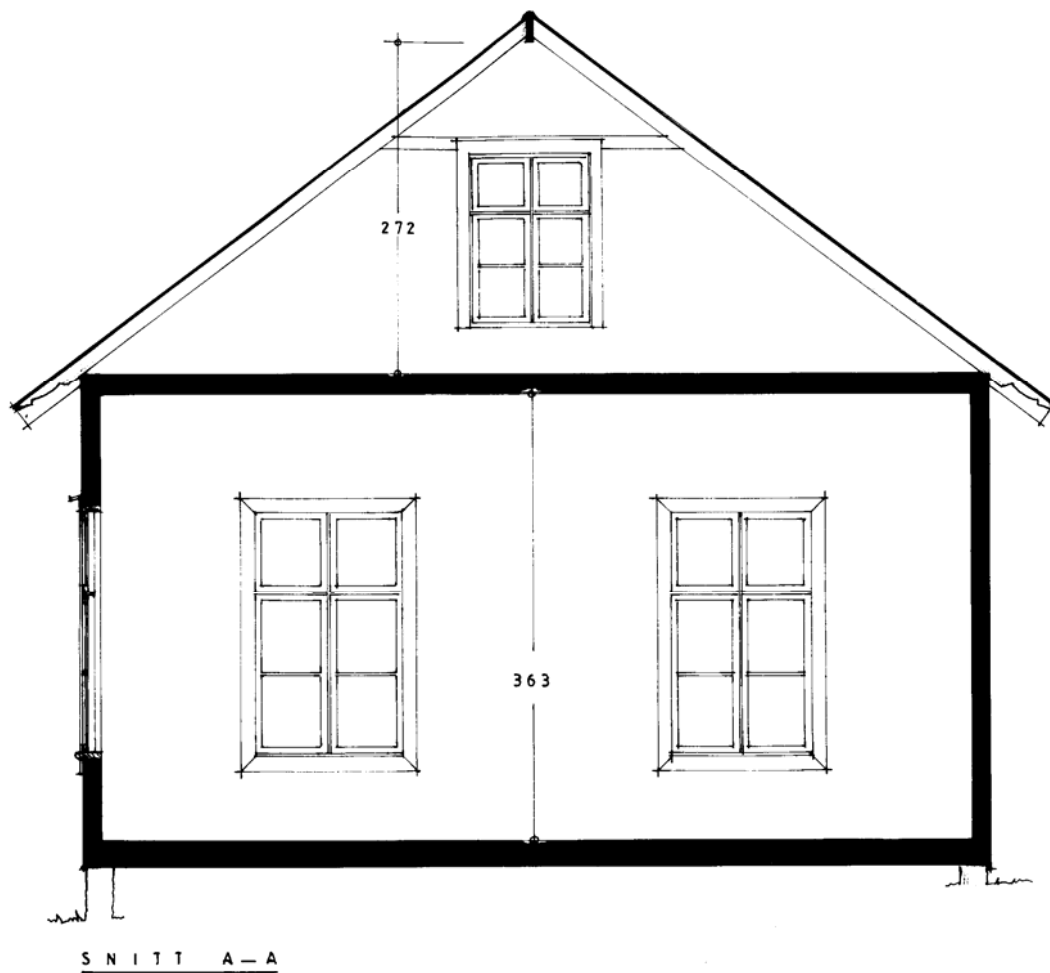

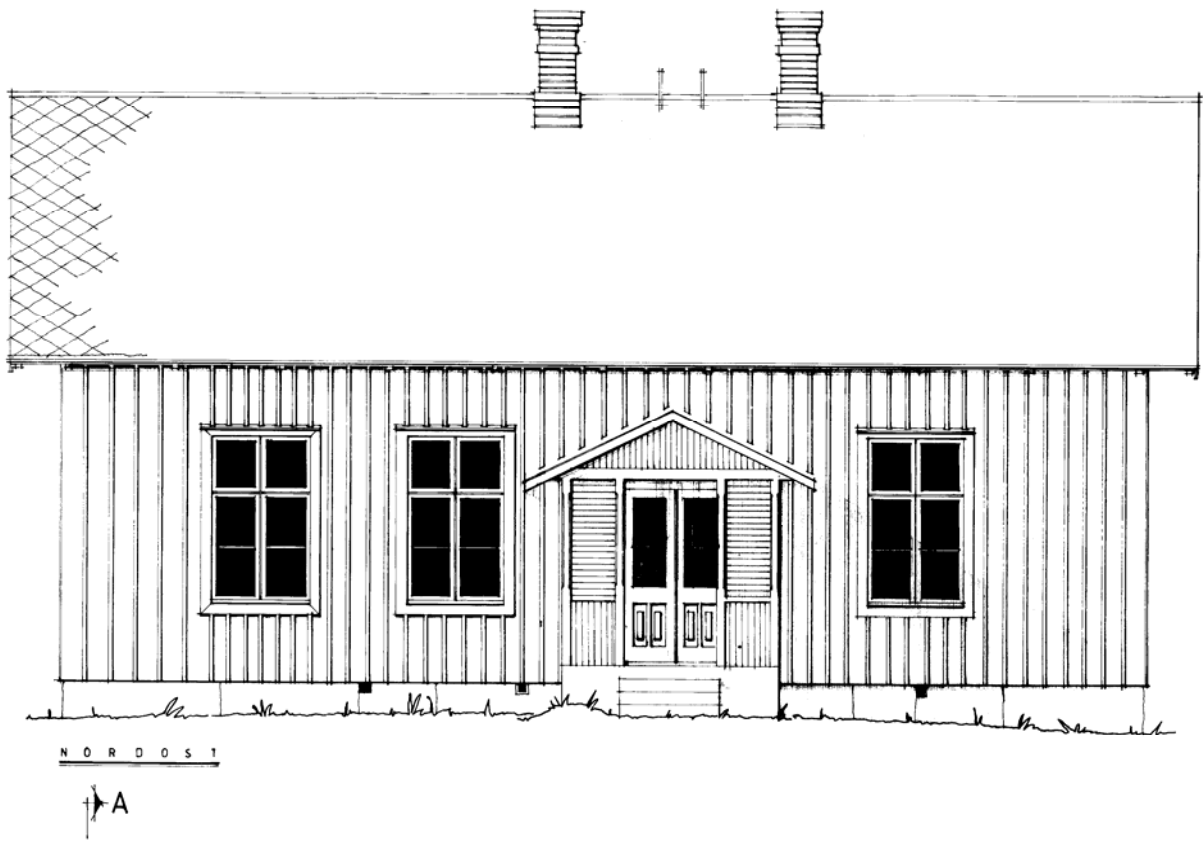
Byggnadstekniskt är den intressant eftersom den visar den allt mer standardiserade produktionen och utformningen av skolor som sker vid den aktuella tiden. De flesta har dock rivits eller förändrats i sådan omfattning att de inte längre åskådliggör skolfunktionen.

Skolbyggnaden bör i stora drag bevaras i sitt nuvarande skick. Utvändigt finns det behov av målningsarbeten. Framför allt är det viktigt att snickerierna underhålls väl med rätt material, eftersom de är av god kvalitet och har bevarats i ursprungligt skick. Garaget är i behov av viss upprustning.

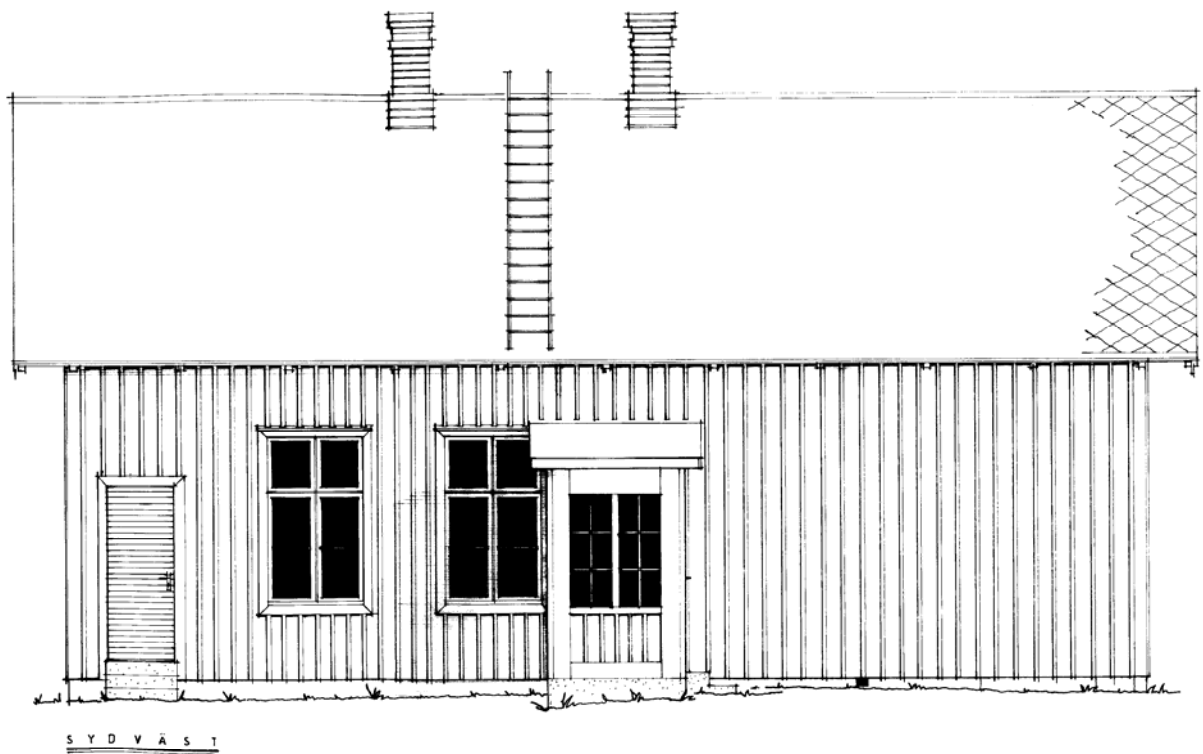
Invändigt kan mindre restaureringsarbeten göras i skolbarnens farstu som tycks ha förändrats sedan skolfunktionen uppförde. Även lärarbostaden har genomgått mindre förändringar och kan varsamt restaureras.

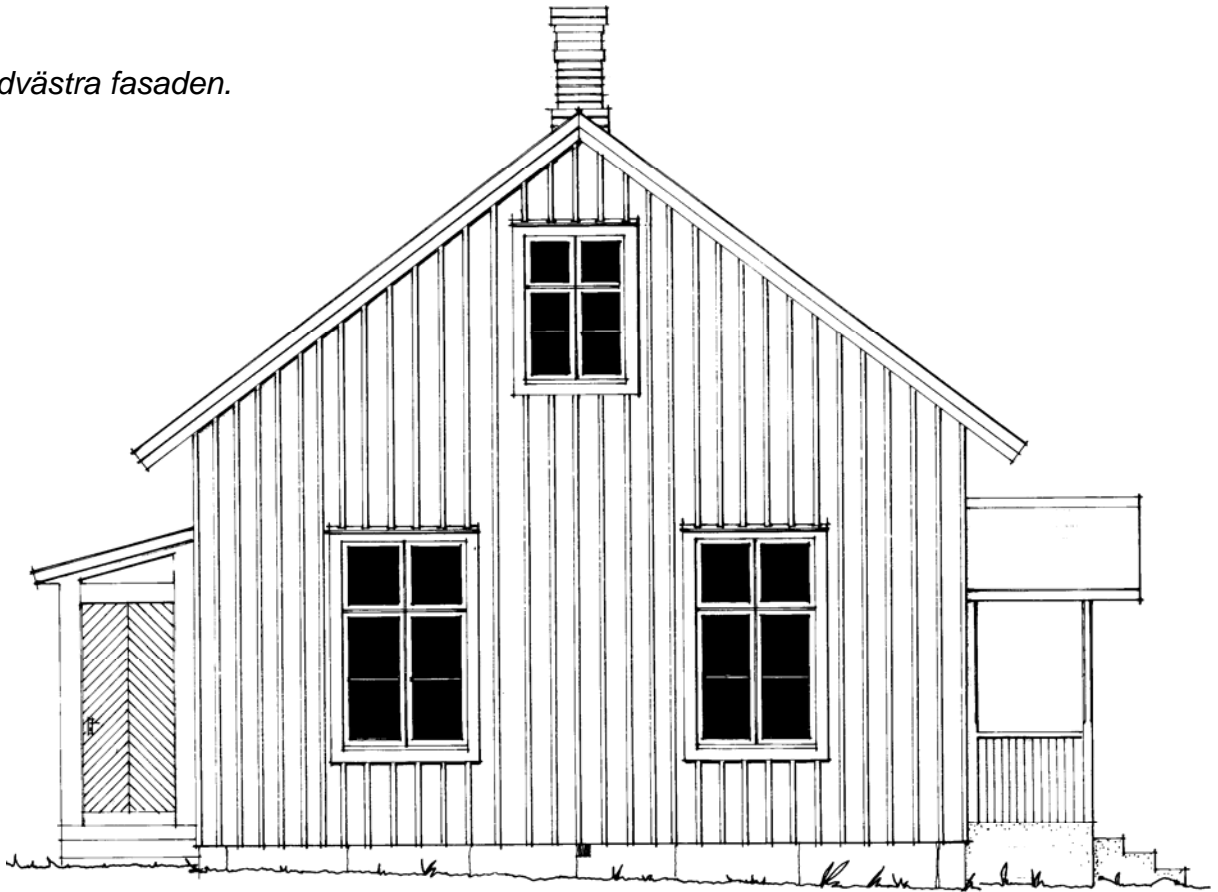
Sektion genom skolsalen.

Nordöstra fasaden.

Sydvästra fasaden.

Sydöstra gaveln.

Nordvästra gaveln.